

Suurissa saappaissa

Sipilä, Jorma: Sosiaalipolitiikka. (3. painos) Helsinki: Tammi. 1974 (1 p. 1970), 133 s.

Sosiaalipolitiikka-teoksen julkaiseminen 35 vuotta sitten oli tapaus sinänsä. Kirjasta tuli suosittu ja se teki nuoren tekijänsä tunnetuksi. Vuonna 1974 kirjasta julkaistiin jo kolmas painos. Tutustuin tuolloin Jorma Sipilään ollessani aikuisopiskelijana lapsenkengissään taapertelevassa Joensuun korkeakoulussa, jossa hän puolestaan hoiti yhteiskuntapolitiikan apulaisprofessuuria. Marxilaisia olimme toki, niin kuin *Sosiaalipolitiikkakin* antaa ymmärtää. Mutta Sipilän kunniaksi on sanottava, että hän opasti minua liiasta dogmaattisuudesta pois päin. Nyt niin monen vuoden jälkeen tämän kirjan pariin on mielenkiintoista palata. Huomaan muistikuvan sisällöstä jo aika lailla rapistuneen.

Kolmannen painoksen takakansi lupaa, että Sipilä jatkaa Armas Niemisen, Heikki Wariksen ja Pekka Kuusen ”suurta linjaa” tuomalla ”oman kiinnostavan lisänsä sosiaalipolitiikasta käytävään keskusteluun”. Suuriinpa saappaisiin nuori mies asettui, ajattelen. Käännän esiin ensimmäisen painoksen saatesanat: ”Tämän kirjan tarkoituksena on tarjota keskustelun

ja tutustumisen pohjaksi ajattelumalli, jonka avulla tärkeimmät (sosiaalipolitiikan) teoreettiset ja käytännön ongelmat ovat mielestäni ratkaistavissa”. Eipä olekaan vähän luvattu. Toisen painoksen saatesanoissa vuonna 1972 kirjaan tehtyjä muutoksia perustellaan tiedostavan marxismin avainasemalla ”uuden vaihtoehdon” rakentamisessa. Kolmatta painosta ei enää viritetä uusien saatesanoihin.

Sipilä määrittelee sosiaalipolitiikan ”huono-osaisten suhteellista asemaa parantavana politiikkana”. Määrittely vaatii täsmennystä, eli kyse on sosiaalipolitiikasta kapitalistisessa luokkayhteiskunnassa, jossa ihmiset välttämättä jakautuvat huono- ja hyväosaisiin. Sosiaalipolitiikka edellyttää siis huono-osaisuutta ja köyhiä valtaväelle alisteisena yhteiskuntaryhmänä.

Ajan hengen mukaisesti Sipilä käy läpi hyvinvoinnin objektiivisia ja subjektiivisia kriteereitä ja puntaroi aritmeettista ja suhteellista tasa-arvoa. Hän keskustelee Rawlsin (1958) oikeudenmukaisuusperiaatteesta ja päättyy moraaliseen näkemykseen, että on oikeutettua lisätä hyvinvointien pahoinvointia, jos vastaavasti lisätään pahoinvointien hyvinvointia. Huono-osaisten äänivallan lisääminen perustelee Sipilän tulkinnassa proletariaatin diktatuuria. Äänten yhteenlaskenta vaaleissa sen sijaan

on ”puhdasta utilitarismia”. Näiden perustelujen logiikkaa ei ole ihan helppoa seurata, etenkin kun Sipilä todistelee myös, että ”hyväosaisetkin ihmiset voi ottaa sosiaalipolitiikan kohteeksi, mutta vain siltä osin kuin he ovat huono-osaisia”.

Sosiaalipolitiikalle tieteenä Sipilä näkee avautuvan kaksi tietä. Luonnostelemansa huono-osaisten sosiaalipolitiikan vaihtoehdoksi Sipilä esittää ”kokonaisvaltaista” yhteiskuntapolitiikkaa, joka 1970-luvun alussa tarkoitti yhteiskuntasuunnittelua ja yhteiskunnallista päätöksentekoa, tavoitteenasettelua ja vallankäyttöä tutkivaa tiedettä. Nykypäivän valossa on mielenkiintoista palauttaa mieleen, että jo tuolloin sosiaalipolitiikan laitoksen kehittämisryhmä ehdotti Helsingissä sosiaalipolitiikan korvaamista yhteiskuntapolitiikalla oppiaineena. Sipilä käy läpi sosiaalipolitiikan malleja eri yhteiskuntatyypeissä. Hän päättelee, että sosiaalipolitiikalla on tehtävänsä niin kauan kuin huono-osaisuutta esiintyy – ja niin kauan kuin suhteellinen huono-osaisuus ja sen edellyttämä sosiaalipolitiikka on edullista yhteiskunnan taloudelliselle kehitykselle. Erityisen edullisena porvarillisena politiikkatapana Sipilä näkee sosiaalireformismin, joka tekee tilaa sosialistiselle liikkeelle, mutta samalla ehkäisee sosialistisen vallankumouksen puhkeamista. Tässä tasapainoilussa sosiaalipolitiikan rooli on välttämätön.

Sosiaalipolitiikan korkein tehtävä, kuten Sipilä kirjansa loppuksi toteaa, on kuitenkin tehdä itsensä tarpeettomaksi ja jos tähän päästään, sosialistiselle sosiaalipolitiikalle ei jää muuta tehtävää kuin ”tasoittaa eriarvoi-

suuden jäänteitä luokkavastakohtien poistamisen jälkeen”. Kommunistisen utopian mukaista sosiaalipolitiikkaa ei tarvita senkään vertaa. Sipilä toki katsoo, että sosiaalipolitiikalla olisi pysyvä tehtävänsä yhteiskuntaa kriittisesti tarkkailevana tieteenä ja näkökulmana, josta käsin ”on arvioitava yhteiskunnan tilaa ja eriarvoisuuksien mahdollista syntymistä yhteiskunnassa sekä tarkkailtava epäkohtia, jotka estävät ihmisen ja luonnon hyvinvointia ja tietoisuutta kasvamasta”. Tämä muistuttaa kriittisen teorian tehtävänantoa, mihin Sipilä tosin ei eksplisiittisesti viittaa.

Yhteiskuntapolitiikan osana sosiaalipolitiikka on funktionaalises- sa suhteessa kulttuuripolitiikkaan. Kulttuuripolitiikka Sipilän määrittelemänä tarkoittaa päämäärätietoista tiedon ja tiedostuksen lisäämistä ja ohjaamista, eli sen lähtökohtana on hyvinvointi ensisijaisena arvona, jota myös talouspolitiikka palvelee. Sipilä toteaaakin, Pekka Kuusen äänenpainoin, että kulttuuripolitiikan (ja sosiaalipolitiikan sen osana) tehtävänä on ”ohjata talouspolitiikka palvelemaan kansalaisen ja ihmisen parasta”. Hyvinvoinnin kasvun ja tietoisuuden lisääntymisen hän kytkee molemmin puolin yhteen, vaikka ”hyvinvointi ja tietoisuus eivät välttämättä asu saman katon alla”. Mutta kun ”tiedostava kulttuuripolitiikka” ei löydä enää mistään huono-osaisuutta, on hyvinvoinnin utopia saavutettu.

Julkituotuihin marxilaisiin lähtökohtiinsa nähden *Sosiaalipolitiikka* virittyy jännitteisesti ja ristiriitaisesti. Tuotantosuheteita ja työnarvoteoriaa kirjassa ei paljon muutoin käsitellä kuin viittaamalla työaikaan suhteessa

tuotannon intensiteettiin, mitä lisätään tehokkaimmin parantamalla tuotantovälineitä. Työvoiman kvalifikaatiosta Sipilä ei juuri keskustele, vaikka näkeekin tietoisuuden ja tiedostamisen nuomarxilaisittain yhteiskunnallisen muutoksen ratkaisevaksi tekijäksi. Tämä vie hänet kulttuuristen arvojen korostamiseen sellaisessa funktionalistisessa kehikossa, joka muistuttaa parsonsilaisista yhteiskuntatulkintaa. Marxilaisesta ”kuorruksestaan” huolimatta kirjan juonta kuljetetaan ennen kaikkea suomalaisen sosiaalipolitiikan klassikoiden jalanjäljissä luokkavastakohtien lieventämisestä kohti hyvinvoinnin edistämispolitiikkaa.

Kirjan sosiaalipoliittisia ongelmia ja sosiaalipolitiikan menetelmiä koskevien lukujen sektorirakenne muistuttaa Wariksen *Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikkaa*. Tosin keskustelussa sosiaalipolitiikan käytännön ongelmista ja sosiaalipolitiikan menetelmin ratkaistavista ristiriidoista Sipilän sisällöllinen lataus on toinen kuin Wariksen. Lähelle nykyä tullaan kirjan loppumetreillä, kun esiin nostetaan ihmisen ja ympäristön väliset konfliktit ja viitataan eläinten suojelun tarpeeseenkin. Siitä ei päästä mihinkään, että kulttuurisesti määritellylle hyvinvoinnille asettuu uusia tavoitteita sitä mukaa kuin ihmiset tiedostavat yhä uusia eriarvoisuuden ongelmia. Sinänsä kiinnostavasti yhtenä tiedostavana auktoriteettina Sipilälle on Yrjö Ahmavaara kybernetiikka-ajatuksineen ja niinpä keskeiseksi hyvinvoinnin lisäämismenetelmäksi oletetaan kirjassa ”tuotannon kasvattaminen ja automatisoiminen”. Tosin ”huonosti

valjastettuna” tämä saattaa horjuttaa luonnon tasapainoa. Mutta kyllin tieteellisen yhteiskuntasuunnittelun uskotaan auttavan voittamaan vaarat – riskiyhteiskuntakeskusteluhan odotti vielä tulemistaan.

Sipilän kirjan anti sosiaalipolitiikan teoreettisten ja käytännön ongelmien ratkaisuun ei liene ollut aivan tekijänsä tarkoittama. Kriittisestä perspektiivistä katsoen utopistinen yhteiskuntapolitiikka, joka tähtää ohjelmallisesti kokonaisvaltaiseen hyvinvointisuunnitteluun ja kulttuuripolitiikka, joka orientoituu tiedostamisen ohjaamiseen, kuulostavat sosiaalireformismimimyönteisyyden linnakkeiden korkeimmilta huipentumilta. Mutta oman kiinnostavan ja kestävänsä lisänsä sosiaalipolitiikasta käytävään keskusteluun kirja toi. Realiteetti on se, että huono-osaisten suhteellista asemaa parantavaa sosiaalipolitiikkaa tarvitaan yhä edelleen ja ilmeisesti tulevaisuudessakin.

Sosiaalipolitiikan kerrattuani ymmärrän, mitä takakannen maininta suuren linjan jatkamisesta oikeastaan tarkoittaa. Arvio ei ole niin omnipotentti kuin miltä se ensin vaikuttaa. Kyse onkin siitä, että teos jatkaa sisällöltään suomalaisen sosiaalipolitiikan suurta linjaa enemmän kuin toissaan tekee vallankumousta. Sitä paitsi nyt, kolmekymmentäviisi vuotta jatkuneen merkittävän uran jälkeen, Jorma Sipilä voidaan jo liittää Heikki Wariksen, Armas Niemisen ja Pekka Kuusen seuraan suomalaisen sosiaalipolitiikan merkittävänä nimenä.

Pirkkoliisa Ahponen